DİN

Kur'an'da yüze yakın yerde geçen din kelimesi Arap dilinde şu anlamlara gelmektedir: Hükmetmek, yönetmek, galip gelmek, hal ve tavır, ceza ve ödül, boyun eğmek, isyan, hesaba çekmek, hesap vermek, örf, ün, sakınmak, köleleştirmek, yönetici atamak (İbn Manzûr, din mad.)

Kur'an, Allah'ı 'din gününün sahibi ve yargıcı' (1/3) olarak nitelendirmekte ve din gerçeğiyle Yaratıcı Kudret'in ilişkisini çok esaslı bir biçimde kurmaktadır. Bu ilişkinin omurga noktasını şu ilke oluşturmaktadır: Dinin sahibi ve koyucusu Allah'tır. Kur'an bu noktada hiçbir ortaklığa izin vermez. Hatta dinin tebliğcisi olan peygamber bile din kurucusu veya koyucusu unvanı kullanamaz. O sadece tebliğcidir. İlke şöyle konmuştur:

"Gözünüzü açın, öz ve berrak din yalnız Allah'ın tekelindedir." (Zümer, 3)

Bu din, tıpkı Yaratıcı Kudret gibi tektir; yaradılış kanunları gibi esas ve değişmezdir. Kur'an bu değişmez dine fıtrat, yani yaradılış demektedir. (30/30)

Fıtrat dini, kayyım (dayanıklı, güçlü, erdirici, dosdoğru) dindir, hak dindir; Allah'ın dinidir. (9/36; 12/40; 30/30, 43; 98/5) Fıtrat dini, yüzü Allah'a dönüşün, Yaratıcı Kudret'e teslim oluşun dinidir. (4/125)

Allah'a teslimiyet, başka bir deyişle Allah dışında hiçbir güce teslim olmamak, fıtrat dininin temel niteliğidir. Bunun içindir ki, bu dinin adı İslam yani Allah'a teslimiyet olmuştur. (5/3; 3/19, 85)

Fıtrat dini veya İslam, insanın varlık yapısının bağlı olduğu değişmezlere dayanan dindir. Kur'an bu dinin ilk insanla başladı-

ğını ve Son Peygamber'e kadar bütün nebiler tarafından aynı değişmezlerle insanlığa tebliğ edildiğini açıkça söyler. (42/13) İnsanlık, fıtrat dininde parçalanmaya gitmemesi yolunda ısrarla uyarılmaktadır. (6/159; 30/33; 42/13)

Allah'a -teslimiyet anlamındaki fıtratın dışında kalan dinler Yaratıcı'dan onay alamaz. (3/85) Fıtrat dininden dönenler hakikati inkâr etmiş olarak ölürler ve bunların ömür sermayeleri boşa harcanmış olur. (2/217) Fıtrat dininden dönenlerle dolmuş bir dünyada Yaratıcı'nın insandan beklediği güzellikleri sergilemek ve tekâmülü gerçekleştirmek mümkün değildir. Allah, kozmik emaneti böyle insanların elinden alır. Ve bu emaneti taşıyacak yeni bir kitleyi dünya sahnesine gönderir. Bu ilkeyi koyan ayet, anılan emaneti taşıyacak kitlenin temel niteliğini Allah'ı sevmek ve Allah tarafından sevilmek olarak veriyor. (5/54)

Fıtrat dininde Allah ile ilişkilerin dayanağı, ihlas yani samimiyettir. Bu, insanın özü ile sözünün birliği demektir. Kur'an, din bahsinin en önemli noktası olarak belirlediği İhlasın altını defalarca çizmektedir. Fıtrat dininin mensubu, her şeyden önce muhlis (ihlas sahibi) olmalıdır. (7/29; 39/11; 40/14, 65; 98/5) Fıtrat dininde İhlasın, can noktasını teşkil ettiğine dikkat çekilirken bir başka ilke gündeme getirilmiştir: Dine ikrahın sokulmaması. İkrah (eylem ve davranışı irade ve istek dışı yaptırmak), İhlasın tam zıddıdır ve ikrahın olduğu yerde fıtrat dini yoktur. İlke gayet açık konmuştur:

"Dinde ikrah yoktur. Şu bir gerçek ki aydınlık ve doğru, karanlık ve sapıklıktan ayrılmıştır." (Bakara, 256)

İhlasın ortadan çekilmesi riyaya yani özle sözün, içle dışın birbirine uymaması illetine yol açar. Kur'an bu illetin vücut bulduğu yerde, iddia istendiği kadar din adına ortaya sürülsün, dinin inkârından söz etmektedir. Mâûn suresinin tamamı "Dini yalan sayan kimdir?" sorusuna ürpertici bir cevaptan oluşmaktadır. Bu cevabı tahlil ettiğimizde dini yalan sayanın, davranış ve iddialarını dine fatura etmekle birlikte şu kötülükleri sergilediğini anlıyoruz: l)Yetimi itip kakmak, 2) Yoksul ve çaresizi doyurup beslememek, 3) Namaza riya bulaştırmak, 4) İhtiyaç sahibinin hakkı olan kamu nimetlerinin yerine ulaşmasını engellemek.

Bu noktada bir gerçeği tüm çıplaklığıyla ifade etmeyi bir iman borcu sayıyoruz. O gerçek şudur:

Fıtrat dininde harec (zorluk, zora sürme, çekilmez hale getirme) yoktur. (22/78)

Fıtrat dini mensupları bu dinin egemenliği için sonuna kadar mücadele etmelidirler. (2/ 193; 8/39. Ayrıca bk. burada Kıtal mad.) Çünkü fıtrat dinine karşı olanlar bu dini ortadan kaldırıncaya kadar mücadele etmekten geri kalmayacaklardır. (2/217) Ve onlar fıtrat dinini sürekli alay ve eğlence konusu yapacaklardır. O halde fıtrat dini mensupları bunları gönül dostu edinemezler. (5/57; 6/70; 7/51) Böyleleriyle duruma göre ya mücadele edilir yahut da onlara "Sizin dininiz sizin, benim dinim benim" denir. (Kâfirûn, 6)

Kur'an, din bahsinde iki tehlikeye daha dikkat çekmektedir:

1. Dinde gulüv (azgınlık, doymazlık, haddi aşmak, ilavelerde bulunmak):

Hz. Peygamberin gulüv konusundaki beyanlan bize gösteriyor ki, dinde gulüvün temelinde, birtakım insanların dinde olmayan bazı kavram ve kurumları, Allah'a yaranmak adı altında dine sokmaları ve esası kolaylık olan fıtrat dinini çekilmez hale getirmeleri vardır. Kur'an, Hristiyanlık'ın, dinde gulüvle fıtrat dinini yozlaştırdığını söylemektedir. (5/77; 4/171)

2. İnsanoğlu dinin sahibi ve koyucusu olan Allah'a bile din öğretme küstahlığına yeltenebilecektir:

Kur'an bu noktada şu ibret ve ürperti dolu ifadeyi kullanmaktadır:

"Allah'a dininizi mi öğretiyorsunuz? Oysaki Allah göklerdekileri de yerdekileri de bilir. Allah her şeyi en iyi bilendir." (Hucurât, 16)

Dinin Tanımı Meselesi:

İslam bilginleri Kur'an'ın verilerinden hareketle dini şu şekilde tanımlamışlardır:

1. "Din, Allah'a teslimiyet ve O'nun önünde boyun eğmektir." (Bakıllânî; ***Temhid,*** 360)

2. "Din, Allah'ın insanlığa yönelik hükümler halinde kanunlaştırdığı buyrukların tümüdür" (İbn Teymiye; *el-Es'ile ve'l-Ecvibe,* 8)

3. "Din, tanrısal buyruklar toplamıdır ki, akıl sahiplerini kendi serbest seçenekleriyle doğrudan doğruya hayra iletir." (Likaanî; *Cevheretü't-Tevhîd,* din mad.)

4. "Din, akıl sahiplerini peygamberin mesajlarım kabule çağıran Tanrısal buyruklar toplamıdır." (Cürcânî, *Târifât,* din mad.)

DİNİN TEMEL İLKELERİ

İslam düşünce tarihinin resmî din tanımları sayılan bu ifadelere dayanarak Kur'an'ın din konusunda temel unsurlar saydığı ilkeleri şöyle özetleyebiliriz:

I. Din, Bir Tanrısal Konumdur:

Kur'an-ı Kerim'in: "Katıksız ve eskimez din yalnız Allah'ındır." şeklinde ifadeye koyduğu bu ilke İslam bilginlerince şöyle dile getirilmiştir: Dinin koyucusu yalnız Allah'tır. Bu demektir ki, din adı altında toplanacak esaslar insan akıl ve idrakinin ürünü olamazlar. Bir başka incelik de şudur: Hiçbir peygamber tebliğ ettiği dinin kurucusu değildir. Bu yüzden din, kendisini tebliğ eden peygamberin adına izafe edilemez. Hristiyanların, tevhit dinini Hz. İsa'nın adına izafe etmeleri yanlıştır. Çünkü Hz. İsa da diğer peygamberler gibi bir aracı, bir tebliğ görevlisidir.

II. Din, Akıl Sahiplerine Hitap eder:

Din, akıl üstüdür ama, akıl dışı değildir. Bu yüzden dinin muhatabı, akıl sahibi varlıklardır. İslam, aklî dengesi yerinde olmayanları sorumlu tutmaz. Ve Kur'an, aklı çalıştırmayı (taakkul) temel görevlerden biri olarak, kendine inananlara yükler.

III. Dinde Serbestçe Seçme Esastır:

Kur'an, bu ilkenin evrensel dayanağını şöyle vermektedir: "Dinde baskı ve zorlama yoktur." (2/256) Yine bu ilkenin bir uzantısı olarak Kur'an, özgür irade ve serbest seçimin ürünü

olmayan davranışlara değer vermemektedir. Kur'an'ın bu anlayışını dile getiren bir yaklaşımında Endülüslü düşünür Şâtıbî (ölm. 1388) şöyle diyor: "Kur'an'ın getirdiği dinin gayesi, insanı zorunlu kulluktan serbest seçime dayalı kulluğa yükseltmektir." (bk. Muvafakaat, 2/168) Buradaki kulluktan maksat Allah dışında bir güce teslim olmamak ve iş yapıp değer üretmektir. Bunun özgün adı **ubudiyettir.**

IV. Din, İnsanları Mutlak Hayra İletir:

Bunun anlamı İslam bilginlerine göre şudur: Din, insanları iyiye ve güzele iletme konusunda onların farklı kanaatlerine değil, genel ve değişmez yaradılış kanunlarına öncelik tanır. Bu yüzden insan bu yasaların, bireysel kanaatlerine uymayanlarını kötü ve yetersiz ilan etmemeli, onların hayırlı sonuçlarını insanlık dünyasında görmek için sabırlı olmalıdır. Müslüman bilginler bu esaslara dayanarak dini, koruyucu bir kurum olarak da anarlar. Dinin bu koruma fonksiyonu şu beş alanda belirginleşir:

1. Ruhsal yapıyı koruma,
2. Nefsi koruma,
3. Nesli koruma,
4. Malı koruma,
5. Aklı koruma.

KUR'AN DİNİNİN TEMEL NİTELİKLERİ

Kur'an-ı Kerim'in dinle ilgili açıklamaları dikkate alındığında O'nun getirdiği dinin nitelikleri şu şekilde saptanabilir:

1. Evrensellik:

Zaman ve mekân farkı gözetmeden tüm insanlığa hitap etmek.

2. Tevhid veya Birlik:

Bu da varlığın, insanlığın, dinlerin, medeniyetlerin, hayatın, ilimlerin birliği olarak ifadeye konabilir.

3. Rahmet ve Merhamet:

Allah, bütün varlıkların Rabbi, peygamber bütün âlemlerin rahmeti, din de bu rahmetin insanlığa uzanışıdır. Din bir zorlama, baskı ve işkence kurumu değil, kolaylık, mutluluk ve rahmet kurumudur.

4. Kolaylık ve Hoşgörü:

Kur'an-ı Kerim, Allah'ın, insanlar için kolaylık ve hafifletmeyi esas aldığını söylemekte (4/28) ve dinin insanı yokuşa sürmek için değil, onu en yukarı boyutlara, en rahat biçimde çıkarmak için geldiğini belirtmektedir. (10/25)

5. Orta Yolu İzlemek:

Kur'an, birçok ayetinde dini, denge yolunu izlemek olarak gösteriyor, (bk. burada,Yol mad.) Bütün peygamberlerin tebliğ ettikleri din, temel özellikleri bakımından aynı dindir. Zaman ve mekâna göre değişen, bu temel özelliklerin uygulanış ve algılanış biçimleridir. Geleneksel anlayış, bu temel özellikleri **6** başlık altında toplamıştır:

1. Allah'a iman,
2. Meleklere iman,
3. Kitaplara iman,
4. Peygamberlere iman,
5. Ahiret gününe iman,
6. Kadere iman.

Ne var ki, bu 6 esasın 6.sı Kur'an'dan onay alamaz. Bu 6. madde, Emevî saltanat dinciliğinin kendine hizmet eden ulemaya benimsetip akaid kitaplarına sokturduğu bir kabuldür. Bu kabul, kitleleri başlarına gelene katlanmayı bir tanrısal emir gibi benimsemeye götürmüş ve bu şekliyle saltanat dinciliğinin işini kolaylaştırmıştır. Ancak dinci saltanatların işine gelen bu kabul, tarih içinde vücut verdiği yıkımlarla müslüman kitlelerin perişanlığına yol açmış ve İslam'ı tanrısal mihverinden çıkararak yozlaştırmıştır. (Bu konuda ayrıntılar için bizim *'Din ve Fıtrat'* adlı eserimizin son bölümüyle *'İslam Nasıl Yozlastınldt'* adlı eserimizin Kader maddesine bakılabilir.)